

BÜKI ATTILA

Rózsailat

Zsrai László költőként jelentkezett verseivel az 1970-es években napilapokban, különböző folyóiratokban, antológiákban. Évekkel később olvashattuk novelláit, elbeszéléseit, valamint újságírói munkájából adódóan esszéit, publicisztikáit, interjúit. Kissé késve látott napvilágot *A dekobitusz ügy* című kisregénye, majd a novelláit és elbeszéléseit tartalmazó *Jégeső Afrikában* kötete 2016-ban.

A most megjelent *Rózsailat* című könyve egyfajta folytatás. Ismét a humánus, az értelem és érzelem megnyilvánulásai fogalmazódnak meg novelláiban. A közvetítő Gézaváry Tamás, maga az író. Az egymást naplószerűen követő történetek novellaciklust alkotnak. Írásai mindenféle álmoktól mentesek, valóságos életdarabok. Közelmúltunkat, a ma hétköznapjait írja, találkozásait mindennapos figuráival.

Miről szólnak ezek a novellák? A bánatevő Gyuriról, aki Gézaváry barátja. Régóta ismerik egymást, él bennük együtt töltött napjaik emléke, szinte naponta társalognak telefonon. Gyuri jószívű, jólelkű barát, aki elveszíti állását, majd depressziós betegként, rokkantnyugdíjasként éli napjait. Bánatában falja az élelmiszert, súlya már eléri a 150 kilogrammot. „Gyuri szerette az életet, szeretett élni... Elesett állapotában a tehetetlenség uralkodott el rajta. Kegyelettel töltődött emléke megmarad februárban és megmarad örökké...” Gézaváryt újabb történetében strandon látjuk, ahol két nagymama beszélgetését hallja akaratlanul. Egyikük bátyjára, másikuk öccsére panaszkodik, akik számítók, aljasak, nem ismerik a szeretetet.

A könyv címadó írásában Gézaváry egy napjáról olvashatunk, aki a közeli utcai kútról vizet visz, a Piroska-vonattal a közeli bevásárlóközpontba utazik, barátnőjének telefonál, aki panasolja, hogy kevesebb pénzt vitt neki a postás. Míg részvétellel hallgatja barátnője panaszát, magára gondol, rossz anyagi helyzetére. „Miféle világ, amelyik megengedi, hogy művészek nélkülözzenek, mindenféle gazemberek pedig büntetlenül dő-

zsöljenek?” – kérdezi, miközben tudja, hogy befizetetlen számlák várják íróasztalán. Munkanélküli szomszédjával találkozik, aki még egynapos munkát sem talál, holott szívesen ásna kertet, takarítana... Miután elköltötte utolsó ezresét, úgy dönt, nem ül fel a vonatra, hazasétál. Majd megáll a budatétényi rózsaillesletben, s úgy fogja fel a virágillatot, mint Isten vigaszának jelét. Tudja, hogy jóságot sugárzó művei hasonlóak a boldogságos rózsailleslethez, felmelegítik az emberi lelkeket...

És Gézaváry emlékezik, anekdotákat mesél, megidézi Dimitrij Kozanovics Mokusvickinyin, Fischer Annie zongoraművészeket, Mikszáth Kálmánt, Ady Endrét, Móricz Zsigmondot... Utóbbiak gondolataiból idéz. Gézaváry vallja, hogy sosem feledkezik meg Kalkuttai Szent Teréz bölcs gondolatairól: „Ha jót teszel, megvádolnak, hogy önzés és hátsó gondolat vezérli cselekedeteidet, mégis tégy jót! Ha sikeres vagy, hamis barátokat és igazi ellenségeket nyersz, mégis érdemes cél! A jó, amit teszel, holnap már feledésbe megy, mégis tedd a jót! A becsületesség és őszinteség sebezhetővé tesz, mégis légy becsületes és nyílt! Amit évek alatt felépítesz, egy nap alatt lerombolják, mégis építs! Az embereknek szükségük van segítségre, és ha segítesz, támadás érhet, mégis segíts! A legjobbat add a világnak abból, amid csak van, s ha verést kapsz is cserébe, mégis a legjobbat add a világnak, amid van!” A tanácsok Gézaváry üzenetei is. Olvashatunk továbbá egy keresztelőről, karácsonyokról, Ibrik atyáról, hófúvásban tartott temetésről, kolduló tanárról, városba tévedt madár sorsáról, versmondó lányról...

Kötetét a *Vakáció* című írásával zárja. Gézaváry Tamás mátrai kisfaluba érkezik, hogy néhány napot pihenjen. Szinte csodának véli, hogy az emberek nemcsak egymásnak, az idegeneknek is köszönnek, meghatja a gyönyörű muskátlik, a kertek, a fenyőkkel borított hegyek csendje. Pünkösdi vasárnapján együtt imádkozik a templomban a helybeliekkel... Elhatározza, hogy a következő időkben novellái „kizárólag a keresztény hit által áthatott jóság létérvényességének érzékeltetési szándékával születnek. A »jó palócok« közötti pünkösdi mise arról győzte meg, hogy a közös dallamok összefűzik egymással az embereket”.

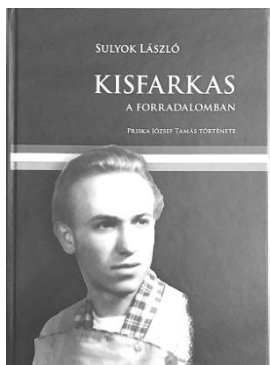
Zsirai László novellái a spirituális realizmus elbeszélésmódjában íródnak. A világ mindennaposágában láttatja a környezetében – alkalmasint zord téli tájakon lépdelő – halvány színekben fel-felbukkanó embereket. Közvetlenek, mint Gézaváry: nem lázadnak kopottas világuk ellen, valójában az író békés, jóságos szándékának közvetítői az égi és földi princípium között. A szerző a novellákban úgy ábrázolja őket, hogy cselekményeik megtörtént helyzetek következményei. Szándéka, hogy az ábrázol-

tak felmutatásával Isten követésére ösztönözze olvasóit. Vallja, hogy Jézus a változtatásra való képesség jelképe.

(*Szülőföldünk Könyvkiadó, Szombathely, 2021*)

ZSIRAI LÁSZLÓ

„A Mi igazunkat sorsunk igazolja”
Sulyok László: *Kisfarkas a forradalomban*

A fenti címmel jelentetett meg reprezentatív kivitelű, album méretű könyvet Budafok-Tétény Budapest XXII. kerület Önkormányzata. A kommunista diktatúra természetrajzával, és az 1956-os forradalommal és szabadságharcral foglalkozó Sulyok László, Nógrád megyei illetőségű kulturális újságíró a kerületben élt Priska József Tamás (1936–2013) élettörténetét ismerteti e munkájában.

A könyv élén olvasható mottó Priska József Tamás *Igazunk* című verséből származó idézet: „A Mi igazunkat sorsunk igazolja, / nem vértápos-szegfű, sárhullajtó madár. / Tetvekre hetente hét pöttyöt festenek, / mégsem lesz egyből sem szép katicabogár.” A zagyvapálfalvai vasutas családból származott, Budatétényben élt forradalmár költészet politikai elítéltként a börtönben, cigarettapapírra írott szonettjei által teljesedett ki. A jelenleg tárgyalt kötetben publikált szonettek lélekből fakadó szellemi emléket állítanak sokak érzelmeinek, akik átélték a történelmi esemény örömteli lelkesedést kiváltó, majd harcos napjait, vagy éppen áldozataivá váltak.

Németh Zsolt országgyűlési képviselő a könyv ajánlásában rámutatott: „Történelemből személyes történetet ígéz bennünk, ha közel engedjük Priska József Tamás történetét. Megérint, és példája hat ránk. Más emberek leszünk a személyiségünk mélyén. Ez a változás talán csak akkor bújik elő az ember személyiségének a mélyéről, amikor szükség van rá.

Ahogy 1848 példája is előbújt 1956-ban. (...) ...nem a szülei, még csak nem is a szülei nemzedéke ellen lázadt fel, hanem az egyik legnagyobb akkori atomhatalom és a világ, sőt a történelem legkiterjedtebb diktatúrája ellen. (...) Mindig mélységesen megindít, amikor egy fiatal élet számot vet azzal, hogy nincs esély, és mégis folytatja a harcot, mert különben megfullad a szabadság hiányától. Mint Priska József Tamás és társai a Royal szállóban. Tudták, hogy meg fognak halni, és leszámoltak az életükkel – odaadták maguktól. És a diktatúra, majd a felejtés természetéből fakadóan nem hirdették ki őket hősöknek. Ez már nem az ókori csaták ethosza szerint ment, ahol az ellenfél elesett harcosai előtt is hősöknek kijáró tisztelettel adóztak mindkét oldalon. Ez a szovjet birodalom volt, ahol '56 után a kétméteres oszlopra akasztott embereket névtelen sírokba összedrótozott lábbal, arccal lefelé temették el.”

Priska cselekvő tanúja volt a forradalmi eseményeknek. Karsay Ferenc polgármester, a dokumentumokkal gazdagon illusztrált portrékötet felelős kiadója előszavában felhívja a figyelmet: „Azok a férfiak és nők, akik '56-ban fegyvert ragadtak, és életüket, szabadságukat adták Magyarorszá- gért, pontosan tudták, hogy ők a haza. Tudták, hogy nekik kell tenniük egy olyan világért, ahol ismerik a hit, az erkölcs, a hazaszeretet értékét. (...) Priska József Tamás nem csak 1956-ban volt forradalmár. Egész életében a forradalom szellemének ébren tartásán dolgozott. Hirdette a haza semmihez sem hasonlítható szeretetét, mesélt a forradalom idején megélt borzalmakról, hogy a harc ne merüljön feledésbe, ne legyen hiábavaló, s ne kelljen megismételniünk a történelemnek ezt a leckéjét. S mesélt a tragédiák között váratlanul felbukkanó emberségről, amely lehetővé teszi, hogy a legelviselhetetlenebb helyzetekben is megőrizzük hitünket.”

Sulyok László mélyinterjúkat készített a forradalmárral, akit az események közepette Kisfarkasnak neveztek. Sógorát, Kovács Dezsőt, aki a „Farkasok” névvel titulált Wesselényi felkelő zászlóalj parancsnoka volt, s ezért 1958-ban kivégezték, Farkasgazdának. Interjúiban és egyéb megnyilatkozásaiban környezete történéseire is kitekintve, részletesen számolt be életének eseményeiről. Személyes tapasztalatai alapján szólt családi körülményeiről, iskoláiról, felnőtté éréséről, a népfelkelés alatt átéltekről a lelkesedéstől a megtorlás borzalmáig. Megtudjuk, hogy a váci börtönök alatt Darvas Iván, a börtön könyvtárosa látta el olvasnivalókkal, s többek között ismeretségbe került Déry Tiborral is.

Hosszasan ismerteti a könyv Priska sokrétű emlékmű tevékenységét, felsorolja érdemeiért kapott kitüntetéseit. Magánélete és a hivatalos rendezvények fontosabb pillanatait megörökítő fotók, egyéb dokumentu-

mok egészítik ki az írottakat. Az interjúkban említettek kiegészítő, számozott jegyzetek toldják meg. A Kisfarkas hősiességének emlékét őrző művet a felhasználó és az e témakörben ajánlott irodalom jegyzéke zárja.

Úgy alakult, ahogy Priska József Tamás 1961 októberében, a Gyűjtőben fogalmazott egyik szonettjében megjövendölte: „talány leszek s talán megfejtenek / rejtmem több-gyökös értéke végett / s értelmet nyert szavaim szájba-tévedt / igék gyanánt vigaszként csengenek”.

A korosabb olvasóknak az emlékezés, a fiatal generációnak pedig a történelem szemtanú által továbbadott tényeinek és üzenetének megismerése miatt hasznos olvasmányt rejtenek e portrétörtet lapjai.

(*Budafok-Tétény Budapest XXII. kerület Önkormányzata, Budapest, 2020*)

KÉGL ILDIKÓ

Holtta magányosodni Impressziók Böszörményi Zoltán *Sóvárgás* című kisregénye apropóján

Édesanya és gyermeke lelki kötelékeinek szétválasztására, az anyahiány közvetlen következményeire világít rá Böszörményi Zoltán *Sóvárgás* című regénye, mely egy kislány szenvedésének stációin keresztül ábrázol új keletű társadalmi jelenségeket. A narratíva, mely a tartós külföldi munkavállalás családi kötelékekre gyakorolt hatását emeli a köztudatba, a magyar nyelvű kortárs irodalomban elsők között reflektál a faktumra. A *Sóvárgás* fohász a gyermekért, egyben látens védőbeszéd a család – mint elsődleges szocializációs egység – mellett. Egy elmagányosodott, édesanyja után sóvárgó tizenegy éves kislány jeges realizmusba ágyazott őszinte elbeszélése arról, hogy az anyahiány milyen visszafordíthatatlan folyamatokat indít el, s miféle pusztítást okoz egy kiskorú gyer-

mek lelkében. A regény, bár nyelvezetét tekintve alapvetően realista stílusjegyekből építkezik, sűrűn átszövik a pszichológiai motívumok, belső monológok, melynek okán mégiscsak a tudatfolyam próza műfajába kéredzkedik, de legalábbis stabil lélekábrázoló fundamentumra épül. Ezek a belső monológok kegyetlen fájdalmat közvetítve, stációról stációra példázzák, hogy egy rideg, szeretet nélküli közeg miként képes effektív is elpusztítani – érzései negligálásával – egy egészséges gyermeket.

Böszörményi Zoltán kisregénye művészi hatásfokkal idézi meg az anyagyermek viszonyt – ez esetben annak anomáliáit –, hogy a szülői, nagyszülői mintát alapjaiban törje össze, s szembesítse az olvasót másfajta attitűddel. Figyelemre érdemes a szerző atmoszférateremtő képessége: dramatikusan sűrítéseket alkalmazva monologizáltatja fő karakterét, a gyermeket, hogy az olvasó közvetlen betekintést kapjon zilált lelkivilágának eseményeiről. A melankolikus hangvételű, gyermekien őszinte vallomásokból egyre aprólékosabban rajzolódik ki egy végtelenségig elhagyatott kislány portréja, akit az anya-gyermek kapcsolat különösen szenzitív periódusában hagytak magára, s akinek panaszain át az elmagányosodás gyötrelmes fokozatait transzportálta prózába a szerző. Több nyelven elhangzó segélykiáltás ez a történet, mely napjaink Romániájába (de még inkább Kelet–Közép-Európájába) kalauzolja az olvasót azt példázva, egy gyermek életében milyen beláthatatlan következményekhez vezethet az anya érzelmi biztonságának hiánya. Mindezeket túl a regény tankönyvi példája az elfojtásnak, a ki nem mondott érzések és mentális defektusok kulminálásának. Figyelemre érdemes ugyanakkor, hogy az anyai szerepeknek megfelelni képtelen asszony képét úgy idézi meg a szerző, hogy mindvégig tartózkodik az ítélethozataltól, a véleményalkotástól. Ezzel együtt mégis folyamatosan jelen van a szövegben a stigmatizált anyakép, a törődést, a gondoskodást hibásan értelmező, gyermekét cserbenhagyó anya portréja. Böszörményi művében olyan szignifikáns és rendre visszatérő motívum az anyai felelősségvállalás totális elhárítása, amilyenre nem sok példát találunk a kortársi magyar prózairodalomban. Eltöprengésre ad okot az a koncepció is, miszerint a szerző nem engedi meg az olvasónak, hogy az édesanya személyiségéhez közelebb férkőzzön. Böszörményi nem kíván azzal foglalkozni, hogy feltárja, milyen lelki defektusok torzították az édesanya jellemét, amelyek odáig vezettek, hogy a legalapvetőbb anyai ösztönöket is csírájában irtották ki belőle. Mindössze a gyermek belső monológja kap hangot – egy kislány kagylótürelme, édesanyja utáni sóvárgása –, hogy elnavigálja az olvasót egy szövevényes, szeretetlen család mindennapjainak apokaliptikus valóságába. *„Anyá ellökött magá-*

*tól*¹ – mondja rezignáltan a kislány, máris a narráció elején, s mi egyszerűen azt vesszük észre, hogy a mondat pulzálni kezd a szövegtestben minden figyelmünket magára vonva. Továbbgondolásra sarkall, gyanússá válik, miközben látszólag nem tesz mást, mint egy civakodássá fajuló szóváltás pillanatait idézi meg, melyben a gyermek édesanyja és nagymamája perelnek egymással. Noha az olvasó előtt ekkor még nem sejlenek fel a cselekmény száalai, mégis minden percepciónkkal felfogjuk, hogy az adott mondat túlmutat önmagán, ránehezedik a szövegkorpuszra, sejtet valamiféle baljós eseményt, kálváriát. Szimbólumértékkel bír, mintha azt sugallná, hogy az eltaszítás nem pusztán a veszekedés hevében realizálódott. Beékelődik a tudatalattinkba, hogy figyelmeztessen: a kislány szájából kiáradó mondat voltaképpen egy rémült segélykiáltás. Rezignáltan tapasztalhatjuk meg, hogy eme prekonceptciónk a történet előrehaladtával igazolást nyer. Az elérhetetlen anyába történő hiábavaló kapaszkodás és az epekedő vágyakozás fájdalma oldalról oldalra úgy sűrűsödik a szövegkorpuszban, miképp a kislány testében és pszichéjében.

Figyelemre érdemes a gyermek szenvedéstörténetének evolúciója is: az anyahiány ebben a kislányban olyan grandiózus méreteket ölt, hogy a világ horizontját képes a végtelenségig leszűkíteni, olyannyira, hogy már semmi és senki nem fér el benne a szeretett édesanyán kívül. Ezt a kóros kötődést az anyahiány egyik direkt és erős hatásaként írja le a szakirodalom. Bagdy Emőke *A személyiség titkai* című könyvében René Spitz átfogó tanulmányának konklúziójára hivatkozik, amikor felhívja a figyelmet arra, hogy a gyermekben az anya hiánya miatt kialakult károsodás igen súlyos és helyrehozhatatlan sérüléseket idéz elő, amelynek nem pusztán pszichés, de szervi kivetülései is lehetnek. Mint arra a szerző rámutat, szignifikáns összefüggés regisztrálható az anyahiány-betegség, valamint a felnőttkori elmebetegség, az öngyilkosság, a társadalomellenes életvitel, és a nehezen gyógyítható szervbetegségek kialakulása között.² Böszörményi elbeszélésében megmerítkezve öntudatlanul is lajstromozni kezdjük az irodalmi emlékezet megannyi anyaképét, melyben férfiak és nők festették meg a túlnyomórészt saját édesanyjukról mintázott, sokféle szín mögül felsejlő, titokzatos kötődésekkel tarkított portrét. Nehezen feledhető, különleges anyakarakterek, mint a Bennet nővérek édesanyja (Jane Austin),

¹ Böszörményi Zoltán 2019. *Sóvárgás*. Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 10.

² Dr. Bagdy Emőke 2014. *A személyiség titkai. Család, nevelés, önértékelés*. Helikon Kiadó, Budapest, 79.

Baradlay Kazimírné (Jókai), vagy akár Gorkij anyaportréi szembesítenek bennünket azzal, milyen árnyalt is lehet az adott kép, s adott esetben milyen messzire eshet az ideálistól. Ha deklaráltan az anya-lánya viszony fogatékosságait, a fájdalmat, az űrt, a meg nem értettséget, és a negligált érzelmeket, a rosszul szeretést tekintjük az összehasonlítás alapjának, elsőként Szabó Magda Szócs Izájának alakja elevenedik meg előttünk. „*Én nem tudtam veled élni*” – mondja Iza, aki látszólag erőn felül igyekszik megtenni mindent megözvegyült édesanyja utolsó éveinek komfortosabbá tételéért, csak épp önmagából, szeretetéből képtelen áldozni az elmagányosodott idős asszonynak. Tanúi lehetünk, ahogyan ez a legbensőbb rétegekből kiszakadó mondat bűnvallássá minősül át. A kívülről – a társadalom által stigmatizált – és belülről – önnön lelkifurdalásától – egyaránt gyötrődő női lélek mélyről feltörő vallomásának lehetünk tanúi. A szülő-gyermek kapcsolatot megörökítő narratívák közül e két elbeszélést az a szenzitív látásmód rokonítja, amellyel a női lélek legmélyebb bugyrainak történéseit ábrázolják a szerzők. Figyelmet követelnek ezek a karakterek, amelyekkel írójuk az emberi személyiségrétegek egyedi vonásait megkapó módon, pszichológiai hitelességgel prezentálják. Iza – ha nehezen is, ha túl későn is, de – képes volt belátni tévedéseit, s ezzel Szabó Magda feloldozza őt bűnei alól, lehetőséget adva számára a megtisztulásra. Böszörményi Zoltán nem teszi meg ugyanezt, s ezzel a szerkesztési metodikával – hiába is marad látszólag mindvégig a kívülálló narrátor szerepében – mégiscsak állást foglal. Pedig kevés kivételtől eltekintve nem is igen beszélteti a gyermek édesanyját, nagymamáját, mely karakterek jelleméről magatartásmintájuk árulkodik, az a szerep, ahogyan reflektálnak egy-egy élethelyzetre. Ezáltal anélkül, hogy megszóvegeznék azt, felerősíti a kifogásolható szülői reakciókat, és egyértelművé teszi a cserbenhagyás, a segítségnyújtás elmulasztásának visszafordíthatatlan következményeit. A szerző úgy szövi a cselekmény fonalát, hogy az írásmű legelejétől érezzük: lappang a szálak között valami, amit alighanem nehezen tudnánk definiálni, de annyi bizonyos, hogy baljós érzetünk támad tőle. Alighanem emiatt a meghatározhatatlan, fojtó észlelés miatt várjuk egyre felfokozottabban, hogy legalább egy bágyadt, erőtlen fénysugár ragyogjon át a *Sóvárgás* textúráján. Böszörményi Zoltán narratívája azonban mindvégig fénytelen marad, hogy pokoli sötétségből tudósítson az emberi gyarlóságról, egy anya víciumaról. Ebben a történetben nincsenek felismerések, nincs beismerés, nincs bűnvallás, csak a füstgázként gomolygó, pusztító háritás, és szálnalmas másra mutogatás van. Csak szeretetlenség és camusi közöny van. És mert nincs belátás és bűnvallás, elmarad a megbocsátás

és a feloldozás, s az ezekkel járó megtisztulás is.³ Nyugtalanító a felismerés: sem a közvetlen családtagok, sem a családi élet biztonságát pótolni igyekvő szociális intézmények munkatársai nem estek át olyan katarzison, amely mulasztásaik belátására ösztönözné őket, s aminek hiányában nem indulhatnak el a morális megtisztulás és erkölcsi felemelkedés útján. Talán ez a legfőbb premissza, ami miatt azt érezheti az olvasó, gigantikus erővel nehezedik rá a történet. De a kauzális viszonyokat fürkészve más okot is találunk. Reznált, kimért elbeszélés a *Sóvárgás*, tőmondatokból megépített narráció, s már önmagában ez a szintaxis is a melankolikus intonációt erősíti fel, aggasztó érzéseket vetít előre.

A karakteres írásművet sajátosan árnyalják a történetbe emelt statisztikai adatok. A szerző szépirodalmi eszközökkel jeleníti meg a fent említett társadalmi jelenséget – a Nyugat-Európába áramló vendégmunkások gyermekeinek magára hagyatottságát –, ugyanakkor dokumentarista kellek sem hiányoznak műhelyéből. Böszörményi Zoltán a Román Központi Statisztikai Intézet tanulmányára hivatkozva arra hívja fel a figyelmet, hogy 2017-ben 77 471 olyan kiskorút tartottak nyilván az országban, akinek egyik szülője és 17 425-öt, akinek mindkét szülője külföldre távozott.⁴ Áttekintve a hazai foglalkoztatási statisztikákat láthatjuk, hogy a regény meglehetősen akut, egész Kelet-Közép-Európára kiterjedő problémát emel a köztudatba. Az Európai Unió bővülése és ezzel együtt a munkaerő szabad áramlásának a lehetősége ugyanis 2004. május 1-jét követően új jelenségekre irányította Európa figyelmét: gyors ütemben növekvő, javarészt munkavállalási célú migráció indult az új uniós tagországokból a gazdagabb nyugat-európai országok felé.⁵ Hasonló céllal indult útnak Romániából Olaszországba, a *Sóvárgás* című kisregény főszereplőjének édesanyja is. „*Nem keres pénzt, aki nem dolgozik. Ehhez el kell mennem, tudja jól, hogy a városkában kevés a munkalehetőség*”⁶ – derül ki mindjárt az írásmű elején, a gyermek édesanyja és nagyanyja közötti dialógusból. Atipikus és szokatlan megoldás, hogy a szereplők – épp a fő karakterek –

³ Vö. A megbocsátás feltétele a bűnbánat és a bűnvallás. Újszövetség, Lukács evangéliuma, 24.

⁴ Böszörményi i. m. 106–107.

⁵ Hars Ágnes–Simon Dávid 2015. *A munkaerő-migráció változása a kétezres években Magyarországon. Vizsgálat a munkaerő-felmérés adatai alapján.* Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek. Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet és Budapesti Corvinus Egyetem, Emberi Erőforrások Tanszék. BWP, 2: 6.

⁶ Böszörményi i. m. 9.

végig anonimek maradnak, sem a tulajdonnevüket, sem a keresztnévüket, de még a becenevüket sem ismerheti meg az olvasó. Ez a névtelenséget és anonimitást preferáló koncepció igencsak hatásos, felerősíti azt a benyomásunkat, amit a szerző számokkal is alátámasztott, s amely egyfolytában arra figyelmeztet, nem egyedi esetről van szó. Névvel s ilyenformán személyazonossággal csak a mellékszereplők rendelkeznek, mint Luca nővér, Banchi doktor, Gizella doktornő. Mindezen túl figyelemre érdemes az a szerzői elgondolás és tipográfiai megoldás, miszerint az anya szó következetesen nagy kezdőbetűvel jelenik meg a szövegben, mintegy nyomatékosítva a ragaszkodást, az elérhetetlen édesanyába történő kétségbeesett kapaszkodást. *„Csak fogom Anya kezét, egymás mellett állunk a buszmegállóban, nézem a park fáit, és arra gondolok, milyen jó nekik, nem kell sehová menniük. Nekem pedig el kell újra válnom Anyától, távol lennem attól, akét nagyon szeretek, és el sem mondhatom neki, mennyire rossz érzés megválni tőle...”* Az érzelmileg magára hagyott kislány édesanyja hiányával akkor szembesül igazán, amikor a mindennapi teendők – adott esetben az iskolába járás – már nem foglalják le, s kezdetét veszi a nyári szünet. A vakáció, ami felé óriási elvárással közeledik minden diák, váratlan bejelentéssel indul, amely abban a pillanatban, hogy elhangzott, darabokra törte a kislány még megmaradt álmait. *„Alighogy megkezdődött a nyári vakáció, Anya kijelentette, Lolához, a barátnőjéhez vissz, a közeli faluba.”* Már is a megérkezéskor könnyfakasztó párbeszédnek lehetünk tanúi, amiből elemi erővel árad ki az édesanya mehökkentő közömbössége: *„Kiséték ez a gyerek, otthon is elég keveset eszik. Nézd, milyen sovány... Nem akar enni, állandóan búsul, hogy oda vagyok dolgozni”⁸* – magyarázza barátnőjének az asszony, a végletekig elbagatellizálva a gyermek kóros soványságát. Böszörményi pszichológiai hitelességgel írja le azt az reakciót, ahogyan az anya a félelmet és fájdalmat okozó tényeket kiutasítja tudatából, s amely jelenséget a szakirodalom elhárításként definiál. Az elhárító mechanizmus – mint a tagadás, az elnyomás – Freud elméletében olyan szorongáscsökkentő funkció, amelynek alapja az énvédelem. Az osztrák neurológus vélekedése szerint pszichénk azért dolgoz ki ilyesfajta módszereket, hogy megküzdhessünk az erős szorongással, amelyek akkor állnak fenn, amikor életünket negatívan befolyásoló eseményekkel – traumákkal – talál-

⁷ Uo. 12.

⁸ Uo. 34.

kozunk.⁹ Megfigyelhető, hogy az asszony reakcióiban ezek a motívumok rendre visszatérnek. Ezzel párhuzamosan hitelt érdemlően ír a szerző az anya után sóvárgó kislány lelki vívódásairól is és azok eklatáns kivételéseiről. A jelekről – adott esetben gyermekrajzokról –, amelyek égbekiáltó fájdalommal és egyértelműen tudósítanak a kislány lelkében végbemenő destruktív folyamatról. Böszörményi Zoltán azokat a rajzokat veszi górcső alá, amelyet a pszichológia tudománya bevett gyakorlatként alkalmaz olyan esetekben, amikor vizsgálódása egy kiskorú lelkiállapotának feltérképezésére irányul. „*A tanító néni egyszer megharagudott rám rajzórán, nem azt tettem, amire kért. A dombok fölül fénylő napot akart, olyat, amely rájuk ragyog, de ehelyett én felhőket rajzoltam, sok szürke-feketés felhőt.*”¹⁰ Árulkodó jelek ezek, amelyek az írói szándék szerint a levegőben lógó fenyegető veszélyre igyekeznek felhívni a gyermek környezete figyelmét, de olybá tűnik, eredménytelenül. A családtagok – miképp a gyermekvédelmi intézmények kompetensei – hosszú ideig vakok és süketek, képtelenek meglátni a sorvadó kislányt, meghallgatni velőtrázó segélykiáltását. Minden jóérzésünk tiltakozik a pokoli mélységből áradó érzések ellen, amelyek a nagymama karakterében kavarnak. A módszeres bűnbakképzés, a gyűlölet, – megint máskor a gyűlöletnél is ártalmasabb közöny – árad ki a mondataiból, hogy eltöprengésre alkalmas kérdéseket fogalmazzon meg az olvasóban. Mindezt a kislány visszaemlékezései idézik meg: „*...biggyem el, az ő életét is megnyomorította, nem csak az enyémet. ... bár meg se születtem volna, mert jobb lenne nekem, nem szenvednék, és neki is könnyebb volna az élete, egy éhes szájjal kevesebb, és mondta, és mondta, folyt belőle a szó, nem tudott leállni...*”

Szomorúan mosódnak össze az idősíkok és a narratívák a kórházban ápolts kisgyermek monológjaiban: az emléktöredékek megidézése és a jelen történéseinek összekapaszkodása légikus miliőbe emeli a történetet. Konstatáljuk, hogy a megannyi figyelmeztető jel ellenére csak a legutolsó pillanatban ragadják meg a gyermeki kezét, hogy segíteni próbáljanak rajta. De ekkor már túl késő: „*nem értik, hogy nem tudok beszélni, elment a hangom, nincs több szavam*” – tudósítanak a belső monológok a gyermek mentális állapotáról. És nem pusztán a beszédhez, de az evéshez, a járáshoz, az élethez való ereje is elszáll. „*A kislány csaknem egy éve mozgásképtelen*” – derül ki Gizella doktornő és Luca nővér párbeszédéből, miközben a diag-

⁹ Sigmund Freud: *Gátlás, tünet, szorongás*. In: Erős Ferenc (szerk.): Sigmund Freud: *Válogatás az életműből*. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2003. Vö.: 577–590.

¹⁰ Böszörményi i. m. 16.

nózis is elhangzik: anorexia nervosa. Ezzel összefüggésben érdemes megjegyezni, hogy a főszereplő olyan mentális tüneteket produkált, amelyről Dr. Josef Breuer – Freud barátja és munkatársa – már 1909-ben részletes leírást ad *Studien über Hysterie* című könyvében. „Mereven bémult és érzéketlen volt mind a két jobb oldali végtagja, felléptek nála továbbá: ...undorodás a táplálékfelvételtől és egy ízben hetekig tartó képtelenség az ivásra, dacára a kínzó szomjúságnak; a beszélőképesség csökkenése, amely odáig fejlődött, hogy képtelen volt anyanyelvén beszélni.”¹¹ Böszörményi valós történeten alapuló regénye velőtrázó tudósítás arról is, hogy több mint száz esztendővel a kórkép felállítását követően az érintett intézmények még mindig tehetetlenül állnak a hasonló esetekkel szemben. „...nem volt kéznél megfelelő szakember, aki a kislánnyal foglalkozott volna, az iskola pedig nem rendelkezett pszichológussal. A Központi Gyerekkórház szakemberei azt mondták, tehetetlenek az ilyen, egész személyiségre kiterjedő zavarokkal szemben.”¹²

A főszereplő mitizált és idealizált anyaképe végigvonul az elbeszélésen, hogy a gyermek utolsó mondataival is egyértelművé tegye: anyja iránti szeretetén a legkeserűbb csalódások sem képesek változtatni. „Mindig van elég fény ahhoz, hogy lásson, aki akar és mindig van elég homály ahhoz, hogy ne lásson, aki nem akar” – jut eszünkbe a pascali figyelmeztetés a szöveg végére érve, miközben elcsüggedve megállapítjuk, hogy Böszörményi Zoltán regényében bizony igencsak felülreprezentáltak mindazok, akik szeretnek a homályra hivatkozni. Hosszan cseng le az elbeszélés, hogy gyászos képeket égeessen a retinánkba az emberi mulasztásokról. Sorozatos mulasztásokról. Karakteres narrációjával a szerző megannyi, egyént és társadalmat egyaránt veszélyeztető jelenségre mutat rá, elsősorban talán mégis az érzéketlenség, a szeretethiány pusztító erőire figyelmeztet.

(Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2019)

¹¹ Sigmund Freud 2016. *Pszichoanalízis*. Öt előadás 1909-ben, a worcesteri Clark Universityn. Helikon Kiadó, Budapest, 6.

¹² Uo. 105.

SZERZŐINKRŐL

- ABAFÁY-DEÁK CSILLAG (1949, Marosvásárhely) novellista, művészeti író.
- ÁDÁM TAMÁS (1954, Balassagyarmat) költő, szerkesztő, újságíró.
- ANDOR CSABA, DR. (1950, Budapest) Madách-kutató, a Madách Irodalmi Társaság alapító elnöke.
- BÁNFAI ZSOLT (1965, Mohács) költő, nyelvtanár, fordító.
- BARANYI FERENC (1937, Pilis) Kosuth- és József Attila-díjas magyar költő, író, műfordító.
- BARÁTHI OTTÓ, DR. (1944, Hatvan) közgazdász, újság- és közíró.
- BÁRSONY RÓBERT (1963, Komló) Pekingben élő költő, katonatiszt.
- BERÉNYI KLÁRA (1974, Debrecen) költő, könyvtáros, magyar nyelv és irodalom szakos tanár.
- BORDA JÁNOS (1955, Csanytelek) helytörténész, író, helytörténeti és novelláskötetek szerzője.
- BÜKI ATTILA (1948, Szombathely) költő, író, képzőművész.
- GYUKITS GYÖRGY (1961, Budapest) szociológus, egyetemi oktató.
- ISTENES TIBOR (1972, Budapest) költő, az Art'húr Irodalmi Kávéház szerkesztője.
- JÓNA DÁVID (1968, Budapest) költő, az Art'húr Irodalmi Kávéház alapító-főszerkesztője.
- KARAFFA GYULA (1964, Nyíregyháza) költő, meseíró.
- KÉGL ILDIKÓ (1976, Kazincbarcika) újságíró, író.
- KONYÁRI MÓNIKA (1971, Debrecen) költő, az Art'húr Irodalmi Kávéház szerkesztője.
- KÖLÜS LAJOS (1951, Sarkad) költő, prózaíró, művészeti író.
- LUKÁTS JÁNOS (1943, Budapest) magyar-könyvtár szakos bölcész.
- NAGY ZSÓFIA (1962, Nagykürtös, Velký Krtiš) gasztroszakértő, rovat-szerkesztő, ételkritikus.
- NOVÁK VALENTIN (1969, Budapest) költő, író.
- OLASZKA SÁNDOR (1989, Salgótarján) Somoskőújfaluban élő író.
- ORAVECZ TIBOR (1959, Salgótarján) költő.
- PETRÓCZI ÉVA, DR. (1951, Pécs) József Attila-díjas költő, író, műfordító, irodalomtörténész, publicista.
- PRÓZÁNYI FRUZSINA (1988, Budapest) református lelkész.
- SZENTJÁNOSI CSABA (1965, Budapest) költő, az Art'húr Irodalmi Kávéház szerkesztője.
- SZTASKÓ RICHÁRD (1987, Budapest) tanár, író.
- SZŰK BALÁZS (1960, Eger) költő, tanár.
- ZOLTAY LÍVIA (1974, Budapest) író, jogász. Kedvelt műfaja a rövidpróza.
- ZSIRAI LÁSZLÓ (Sopron, 1956) író, költő, szerkesztő, publicista.

A borító dr. Agócs József *Táncos* című fotójának felhasználásával készült.

A borító belső oldalain látható alkotások:

Csír és koszorú készül, Alkonyzóna és A szent ember.

Főszerkesztő:
DR. GRÉCZI-ZSOLDOS ENIKŐ

Főmunkatárs:
DR. CSONGRÁDY BÉLA
NAGY PÁL (Párizs)

Fenntartó:
SALGÓTARJÁN MEGYEI JOGÚ
VÁROS ÖNKORMÁNYZATA

Partnereink:

Borítótervező:
RÁDULY CSABA

NÓGRÁD MEGYEI HÍRLAP

Online szerkesztő:
TAJTI BÁLINT

MAGYAR NEMZETI LEVÉLTÁR
NÓGRÁD MEGYEI LEVÉLTÁRA

Tördelőszerkesztő:
HERNÁDINÉ
BAKOS MARIANNA

ARTÉRIA NYELVSTÚDIÓ,
GALÉRIA ÉS KLUB

Készült
a Polar Stúdióban (Salgótarján)

Kiadja: Balassi Bálint Megyei Könyvtár (3100 Salgótarján, Kassai sor 2.)
Felelős kiadó: MOLNÁR ÉVA igazgató

Alapító:
Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlése

A lap díjai:

Nógrád Megye Madách-díja

Salgótarján Pro Urbe-díja

Nógrád Megyei Értéktár „Nógrádikuma”

Levélcím: 3101 Salgótarján, Pf. 18. ♦ Telefon: 32/521–560 ♦ Fax: 32/521–555
Internet: www.palocfold.wordpress.com ♦ Elektronikus cím: palocfold@bbmk.hu
Terjeszti a Magyar Lapterjesztő Zrt. (LAPKER) ♦ Egy szám ára: 500,- Ft ♦
Előfizethető a Balassi Bálint Megyei Könyvtárban és az elérhetőségeinken.
A Palócföld Könyvek sorozatban megjelent könyvek ugyanitt megrendelhetők. ♦
Kéziratokat és rajzokat megőrizzünk, de nem küldünk vissza.
ISSN 0555-8867 (Nyomtatott) 2786-1821 (Online) ♦ INDEX 25925

Patócföld

IRODALMI, MŰVÉSZETI, KÖZÉLETI FOLYÓIRAT

Ára: 500 Ft

21003

